

A LEGNAGYOBB MAGYAR MESEMONDÓ

Art Buchwald

ANTI-BEATLES

Az alig harminc-
esztendősi fiatal
országgyűlési kép-
viselő, Benedek
Elek, 1888. febru-
ár 9-én felszólalásra jelent-
kezett a parlamentben. Ál-
talanos meglepetést keltett,
hogy a politikai szócáták
fórumán ifjúsági irodalmunk
érdekében emelte fel szavát.
A könyvkiadótól az akade-
miailag tagokig támadott
mindenkit, akik vagy az üz-
leti érdek, vagy a felelőtlen
közömbösség miatt hagyták
a magyar ifjúsági irodalmat
lezülleszteni, elsekélyesíteni.

Benedek Elek esetében
szimbolikusnak is tarthat-
juk azt, hogy — amikor elő-
ször lépett országos fórum-
ra — azonnal ifjúsági iro-
dalmunk érdekében emelte
fel a szavát. Szimbolikusnak
mert egész életét, munkás-
sága legnagyobb részét arra
szánta, hogy megújítja, a sőt
megteremtje legyen a for-
máljerejű, művészi értékű
magyar ifjúsági irodalomnak.

Az író 1859. szeptember
30-án, százöt évvel született
Kisbácsonban, Erdővidék kis
falujában, szántó-vető gaz-
daember székelyek gyerme-
keként. A kisbáconi elemi
iskolában az igazi olvasma-
nya nem az *Abécé* volt, ha-
nem az *első* magyar gyer-
mekkönyv, amit *Bezerédy*
Amália írt *Flóri könyve*
címmel egyetlen kislánynak
és a magyar gyermekek-
nek, 1836-ban.

Tanulmányait a székely-
udvarhelyi kollégiumban
folytatta. Patkós csizmában,
édesanyja szőtte-fonta ru-
hában indult el a városi is-
kola felé. Ketten mentek be
a professzor szobájába, hogy
vizsgát tegyenek a felvétel
előtt. Benedek Elek meg-
vizsgáztatták, a társát nem.
S ekkor a kislány észrevett
valamit: neki azért kellett
számot adni tudásáról, mert
háziszóttos ruha volt rajta és
az édesapja gazdaember. A
másik azért mentesült a
vizsga alól, mert bolti ruhát
viselt, s az édesapja szol-
gábiró. A kollégium iránti
áhitatos csodálat keserű ta-
pasztalássá változott. „Még
nem léptem át a kollégium
küszöbét, s már tanultam
valamit — írja később —
... Olyan sokat, hogy meg-
fájdult belé — nem a fejem,
hanem a szívem...”

A kollégiumban találko-
zott a világ kultúrájával.
Nemsokára kevesellette azt,
amit a tankönyvekből és a
tanároktól kapott. Szótár és
nyelvtan segítségével nyelve-
ket tanult. Olvasott fran-
ciául, németül, angolul és
románul. Egyik jó barátjá-
val, Sebesi Jóbbal, a nyári
vakáció idején *népköltés-
gyűjtő* útra indult.

Tanári diplomát nem szer-
zett, egyetemi tanulmányait
megszakította. Politikai, új-
ságírói tevékenységbe kez-
dett Pesten, de Pestet ideig-
lenes tartózkodási helynek
tartotta. Igazi, végleges ot-
thona Erdélyben, Kisbácson-
ban lett...

Alkotásai egy részének té-
mái a családi élet keretei
között mozogtak. Az *Apa*
mesél, a *Nagyapó mesél*
Évükének, az *Őcsike nadselvi*
gondolatai című művek
gyermekének, unokáinak
elmondott meséiből, történe-
teiből formálódtak. A *Kata-
lin* és az *Uzoni Margit* című
írásaival pedig a leányre-
gény elsekélyesedett műfaját
újította meg.

Számos művében nemze-
ti múltunk értékeit népsze-
rűsítette ifjúságunk előtt.
Benedek Elek humanizmus-
ra, nép- és nemes nemzetsze-
retre nevelte fiatal olvasó-
it. Az 1848-as jobbágyfel-
szabadítás ötvenéves évfor-
dulójára megjelentette *A*
magyar nép múltja és jelene
című kétkötetes munkáját. A
Hazánk történetében egy-
részt a nép szociális elesett-

sége, másrészt az idegen el-
nyomás ellen emelte fel til-
takozó szavát. A *Történelmi*
olvasmányok című munká-
ját a Habsburg-ellenes ré-
szek miatt tiltották ki a ko-
rabeli iskolákból. A *Nagy*
magyarok élete című élet-
rajzorosozat tizenhárom köte-
tében az ifjúságot nagy
politikussaink, íróink, költő-
ink eszméinek követésére
sarkallta. Népszerű formá-
ban, a mesemondó hangján
keltette életre a honszerző
Árpád, Zrínyi Miklós és
Toldi Miklós alakját.

Benedek Elek korszakos
jelentőségű érdeme az volt,
hogy a magyar gyermek- és
ifjúsági irodalom alapját a
népköltészetben találta meg.
A népköltészet humanizmust,
patriotizmust sugalló esz-
meiségét szegezte szembe a
kozmopolitizmust terjesztő,
idegenből fordított gyermek-
könyvekkel.

Legjelentősebb alkotása a
*Magyar mese- és mondavi-
lág* öt kötete. Szándékát, me-
semondó művészetének lé-
nyegét maga foglalta össze:

„Az volt s lesz a törekvé-
sem, hogy az általam megírt
s még megírandó mesék iro-
dalmi művek hatását tegyék
az olvasóra, anélkül azon-
ban, hogy emiatt meghami-
sítsam a nép eszejárásának,
mesemondó nyelvének ka-
rakterét.”

Benedek Elek a *Csoda-
lámpa* kötetében a világ
népeinek meséivel is meg-
ismertette ifjúságunkat. *Cso-
dalámpájának* tündér fé-
nyességét árasztó világa mel-
lett vitte magával az olva-
só gyermekeket túl a haza
háza irain, bemutattva nekik
más népek sokszínű életét,
idegen tájak varázslatos
szépségét.

Aztán ifjúsági könyvsoro-
zatot szerkesztett *Kis könyv-
tár* címmel, hogy ösztönözze
az írókat ifjúsági művek al-
kotására. Ebben a sorozat-
ban jelentette meg Mórincz
Zsigmond állatmeséit is.

Nagy jelentőséget tulajdo-
nított a gyermek- és ifjú-
sági folyóiratoknak. Először
az *En Újságomat* szerkesz-
tette 1889-től Pósa Lajossal

együtt, megteremtve az *első*
irodalmi értékű, hazafias
szellemű ifjúsági lapunkat.
Legnagyobb hatású gyer-
meklapja a *Cimbora* lett,
melyet 1922-től szerkesztett
Erdélyben, kisbáconi ottho-
nában. A *Cimbora* a Ro-
mániában élt magyar ifjúság
hiányos nevelését, a magyar
iskolát pótolta. A lap leg-
fontosabb rovata az *Elek*
nagyapó üzeni lett, itt vá-
laszolt a gyerekek hozzá-
küldött kérdéseire.

Közben — a kultúra ter-
jesztőjeként — állandóan
járta Erdély városait és fal-
vait. Felolvasásokat tartott,
kezdő írókat támogatót, ál-
lami nélküli újságíróknak biz-
tosított kenyeret, szegény
tehetséges diákok továbbta-
nulásáért fáradozott. Munka
és izgalom, irás és harc kö-
zött teltek öreg napjai.

A halál íróasztala mellett
közönlött rá 1929. augusztus
17-én. Úgy történt,
ahogy megjósolta: a toll
reszkető kezéből hullt ki.
Utolsó mondatával azt üzen-
te író társainak: „fő, hogy
dolgozzanak”.

Hegedűs András

Mocsár Gábor

VALAMILYEN VÉLETLEN

Nem álltak sokan a pénztár előtt. Egy körül-
belül velem egykorú férfi mögé soroltam be, s
minél tovább néztem a tarkóját, annál inkább
rájöttem: valahonnan ismerem. Ismerős volt a
tarkója, a füle, a váll formája s ahogy egy
pillanatra kinézett a sorból s a profilját is
láthattam, ráismertem: ez Bozó. Ha jól emlékszem,
a vízúgyesektől. Mindenesetre megböktém
a gerincét. Hátra fordult. Vidáman köszöntöt-
tem.

— Szevasz, haver — mondtam bizalmasan, —
régem láttalak.

— Hát igen, — mondta Bozó — elkerültük
egymást, úgy látszik.

— Ott vagy még?

— Ajajaj. Tizedik éve.

— Tudom, hogy régi bűtdarab vagy, mégis
megkérdeztem, mert ha jól emlékszem, voltak
körülfötöd bizonyos zűrök.

— Zűrök? — kérdezte elgondolkodva, miköz-
ben egy szűk lépéssel közelebb jutottunk cé-
lunkhoz, a kasszához, aholis én blokkot akartam
váltani az esedékes kétdecire.

— Hallottam, hogy fúrnak. Fúrásznak. Már
úgy érte, a kollégák közül valaki.

— Ja? — kérdezte felcsillanó szemmel. —
Olyasmi előfordul az emberrel, de részemről
nem veszélyes. Annak most már utána va-
gyunk...

E pillanatban órá került a sor, feketére vál-
tott blokkot s abbamaradt a beszélgetés.

— Na, vizslát, — mondtam neki, amikor el-
lépett a kasszához. Aztán meg én kötöttem üz-

letet nagy rutinnal, a mára beütemezett első két-
decire. Ismerősöm, Bozó a kávéfőző géphez lé-
pett, engem pedig várt a megszokott biológia
tanár. Már amikor beléptem a Boszorkányba,
barátságosan odaintett nekem. Így hát, kezem-
ben a kétdecivel azt az állópultot céloztam meg,
ahol ismerősöm, a biológia tanára várt, mintegy
lehorganyozva. Köszöntöttük egymást, majd így
kezde a beszélgetést.

— Látom, ismeri... honnan ismeri maga az
én Lőrinc kollégámat?

— Lőrinc? Nem is tudtam, hogy a Bozónak
Lőrinc a másik neve.

— Másik neve? A csudát. En arról az illető-
ről beszéllek, akivel maga ott a pénztár előtti
sorban beszélgett. Az én kollégám, Lőrinc Pál.
Matematikában utazik.

— No, várjunk csak, — iparkodtam tisztázni
a dolgot, — én nem ismerlek semmiféle Lőrinc
Pált. Az akivel én beszélgettem, Bozó elvtárs,
ha jól tudom, a vízúgytől. Bozó... a másik
név nem ismerem.

— Tévedés kizárva — csökönyösödött a bio-
lógia tanára, — nézze csak meg jobban azt az
illetőt. Nekem elhíheti, minden nap látom, az
sohasem volt semmiféle Bozó, az mindig és
állandóan Lőrinc Pál, tanár, kollega a mi tan-
testületünkben. Tavaly vált el tőle a felesége,
mert, mint mondta, lelkileg nincsenek egymásra
ráhangolva. A felesége töményen iszik ugyanis,
míg a férj antialkoholista, ahogy ez egy mate-
matika tanárhoz illik is.

Ezen beszéd közben én figyelmesen megnéztem
azt az állítólagos antialkoholista matematika ta-

A legtöbb szülőnek az a
baja, ha a fejükre zuhan egy
olyan csapás, mint a beatles,
elfogja őket a pánik. Ahe-
lyett, hogy felvénnek vele a
küzdelmet, falramásznak,
vagy ki akarnak menni a
világból, attól függően, hogy
milyen az időjárás odakint.

Pedig a beatles-probléma
megoldása olyan egyszerű,
hogy bármelyik szülő egyetlen
nap alatt elsajátíthatja. Bará-
taim, Gordonék, akiknek két
tinédzser gyerekük van az
üvöltöző korosztályból, meg-
szabadították az otthonukat
beatles-izmustól egyszer s
mindenkorra...

Este átszaladtam hozzájuk
egy pohár itókára, és azt lát-
tam, hogy tizenöt éves lányuk
olvas.

Gordoné kinn volt a
konyhában, mosogatót és
közben teli torokból ordí-
totta: Je-je-je. A hordozható
lemezjátszón egy beatles le-
mez pörgött, és Mrs. Gordon
az edényekkel lelkesen ug-
rált ritmusára.

— Az isten szerelmére,
Anyu, lehalkíthatnád azt a
szörnyű lemezt?! Olvasni
szeretnék.

— Je-je-je — bömbölte
vissza Mrs. Gordon, — ha-
lálra bírom a beatleseket!

Ránéztem a gyerekekre,
akik megrándították vállu-
kat.

— Több mint egy hete van
így. Undorító. Már a haver-
jaim sem jönnek át.

Mrs. Gordon kockacukrot
kezdett hajigálni a gram-
ofonra.

— Fogjatok le! — üvöltöt-
te — fogjatok le!

— Jaj, Anya, teljesen meg-
hülyitesz. Nem tennél már
fel egy másik lemezt?

— Ezt te nem érted —
mondta Mrs. Gordon. Je-
je-je.

Gordonék tizenhat éves fia
lépett be ekkor és odaszólt
húgának.

— Még mindig?

Húga bólintott.

— Most játssza harmin-
cadszor. Ha ez így megy to-
vább...

Közben hazajött Mr. Gor-
don, a család feje. Beatles
frizurája volt.

— Je-je-je — üdvözölte
gyermekait, Hej, Anyátok a
számunkat játssza.

A kislány kétségbeesetten
nézett körül.

— En elköltözöm.

— Tudod mit, elmehe-
ténk egy árvaházba. Nem
is akadnának a nyomunkra
— mondta a fiú.

— Még egyszer. Anya —
ordította Mr. Gordon. — De
aztán hangosan, ahogy kell.

— En most felmegyek a
padlásra — jelentette ki a
lány.

— Várj — mondta a báty-
ja — megyek én is.

Mind a ketten kirohantak.

— Elmentek? — bömbölte
a konyhából Mrs. Gordon.

— Aha — mondta Mr.
Gordon — megint a pad-
lásra.

Mrs. Gordon leállította a
lemezjátszót és bejött a
szobába.

— Hű, ez aztán kemény
munka volt.

— Mi van itt? — kérdez-
tem.

— A mi srácaink voltak a
legnagyobb beatles-rajongók
az egész környéken. Majd-
nem az örületbe kergettek
bennünket. Pedig mindent
megpróbáltunk. Megfeny-
gettük őket, könyörgöttünk
nekik, vesztegetéssel is pró-
bálkoztunk, de hiába. Aztán
Alicenak egyszerre leesett a
tantusz. „Ha bennünket esz
a fene a beatlesekért, akkor
majd ők abba hagyják.”

— Egyetlen tinédzsernek
sem tetszik az, amit a szülő-
jónak tartanak — tette hoz-
zá Mrs. Gordon.

— Így aztán Alice meg-
vette a lemezeket, én beat-
les-frizurát csináltattam ma-
gamnak. Mi indítottuk el az
egész anti-beatles mozgal-
mat erre felé. Nem volt
könnyű dolog, de azt hiszem,
megtettük a magunkét —
nyilatkozta Mrs. Gordon.

Töltöttünk a konyhából és
jó két óráig Bernstein-leme-
zeket hallgattunk, míg egy-
szerre Mrs. Gordon hirtelen
megszólt:

— Pszt, jönnek.

Kirohant a konyhába, fel-
tette a beatles-számot, Mrs.
Gordon ugrándozni kezdett
és boldog képpel üvöltözött
rá a belépő gyerekekre.

— Je-je-je...

Raáb György fordítása

nárt és egyre szilárdabbá vált bennem a meg-
győződés, hogy ez valóban nem Bozó a vízúgy-
től, még csak nem is hasonlít hozzá, legföljebb
egy kicsit. Tény, hogy én ezt az embert soha
az életben nem láttam, soha nem ismertem.

— Megfoghatatlan — ismertem be a kudarc-
omat, — ilyen rossz lenne a memóriám? De-
hiszen olyan jól elbeszélgettünk.

— Ismeretlen emberekkel is el lehet beszél-
getni.

— De mi nem úgy beszélgettünk, hanem in-
tim dolgokról, mintha régtől ismernénk egymást.
— Elmondtam a biológia tanárnak, mint kér-
deztem én, mit válaszolt a Bozónak nézett Ló-
rinc, s hozzátettem: — Minden pontosan klap-
polt. A fúrás, a fúrászelés, még az is, hogy an-
nak most már utána vagyunk.

— Sajátságos véletlen, — jegyezte meg a
biológia tanára, aztán a pulthoz koppantotta a
poharát, — de hát mindig csak iszunk, soha
beszélgettünk? — Persze, ittunk. Mikor ismét
visszatette a poharát, megjegyezte: — Am az
is lehet, hogy nem is olyan véletlen.

— Mi?

— Az, hogy maga pontosan eltalálta azt a
kérdést, ami erre a Lőrinc kollégára pontosan
ráillett. Történetesen azt, hogy mi van azzal
a fúrás-fúrászelési ügyvel.

— Lehet — mondtam, — lehet, hogy véletlen
eltaláltam.

— Nem ért engem. En éppenséggel azt mon-
dom, hogy nem is véletlen az a ráhibázás. Hm.
Mindenesetre érdemes volna kipróbálni. Te-
gyünk egy fogadást. Szerintem erre érdemes
volna fogadást tenni.

— Mire?

— Arra, hogy maga az ebben a helyiségben
tartózkodó bármely polgártárhoz odalép és
fölteszi a kérdést: mi van öregem, azzal a zűrös
ügyeddel? Miféle zűrös ügyel? — kérdezi majd
a polgártárs. Hát volt neked egy fúrkálási
ügyed, amikor is egy bizonyos kollégád el akart
téged fúrászelni. Ja, mondja majd a polgártárs,
annak már utána vagyunk. Tíz az egyhez mer-
nék fogadni, hogy a beszélgetés minden eset-
ben így zajlana le. Tudja e, miért?